

بستری برای اعتراض

غلامرضا آذری
مترجم، سخنران و عضو هیات علمی دانشگاه
تخلیگر مسائل اساسی حوزه رسانه‌ها، فرهنگ و جامعه که دارای لیسانس علوم اجتماعی با گرایش فوق‌لیسانس تحقیق در ارتباطات اجتماعی و دکترای علوم ارتباطات اجتماعی با گرایش روزنامه‌نگاری است و در این زمینه، صاحب ده‌ها مقاله علمی معتبر در مطبوعات و فصلنامه‌های تخصصی علوم ارتباطات است در یادداشت خود درباره جامعه‌شناسی اعتراض در آثار سینمایی نوشته است:

به‌طور کلی اعتراض در آثار سینمایی می‌تواند شامل اعتراض‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و... باشد و مهم این است که از صفت‌های درست استفاده کنیم. سینما می‌تواند بستر خوبی برای اعتراض باشد. هر فیلمی که به مسائل سیاسی و اجتماعی بپردازد لزوماً فیلمی معترض نیست. سینما از بدو پیدایش به واسطه استقبال آن توسط عموم مردم در جامعه، برای طرح مسائل اجتماعی مورد توجه بوده است. اهداف، روش و خط‌مشی هنر سیاسی اصولاً با هنر اعتراض متفاوت است. تعریف و تشخیص هنر سیاسی به خصوص در جهان امروز مقوله‌ای سخت پیچیده است. ساخت اثر هنری در رابطه با واقع‌های سیاسی، محصول رادرزمره هنر سیاسی قرار نمی‌دهد. به عنوان مثال، ساختن فیلمی راجع به یک شخصیت سیاسی فرق چندانی با ساخت فیلمی در رابطه با شخصیتی فرهنگی یا علمی ندارد.

ممکن است آثار دغدغه شخصی کارگردان باشد یا کارگردان اصلاً دغدغه شخصی نسبت به حوادث موجود جامعه نداشته باشد. به عنوان مثال کسی که درباره اعتیاد، تن‌فروشی و مشکلات دیگر جامعه فیلم می‌سازد شاید فقط می‌خواهد یک زاویه دید را مطرح کند و اصلاً به دنبال اعتراض از طریق سینما نیست. سینما تنها ابزار قوی ما برای مطرح کردن مشکلات نیست ولی اگر همراه با ادبیات، جامعه‌شناسی و تفکر باشد می‌تواند یک اثر معترض باشد. به همین دلیل برای یک فیلم معترض حضور روان‌شناس، جامعه‌شناس و... لازم و ضروری است تا هرکسی در زمینه فعالیت خود معضل اجتماعی را بررسی کند و در نهایت یک فیلم معترض پرر بار ساخته شود.

نه تنها فیلمساز بلکه تهیه‌کننده، پژوهشگر، شاعر و هرکسی که بیان رسا و تأثیرگذاری دارد باید اثری مناسب با حوزه کاری خود بسازد و نباید فقط از سینما توقع داشته باشیم، البته مهم‌ترین مساله این است که کارگردان جامعه‌شناس نیست در نتیجه برای فیلم‌هایی که به نوعی فیلمی معترض هستند، باید از حضور یک جامعه‌شناس که در این حوزه اشراف کامل دارد استفاده شود تا سمت و سوی درستی به خود بگیرد. سینما مخاطبان زیادی دارد و باید فیلمی که ساخته می‌شود درست و حقیقی باشد.

فیلم باید اثرگذاری داشته باشد. بیشتر کارگردان‌های مستند و داستانی براساس ذوق و علاقه شخصی جلو می‌روند؛ در صورتی که اگر می‌خواهند فیلمی درباره اعتیاد بسازند باید چند مقاله بخوانند، ماه‌ها تحقیق کنند، با جامعه‌شناسان مختلف صحبت کنند تا بتوانند کار حرفه‌ای انجام دهند. مشکل امروز سینمای ما نقد است، در صورتی که نقد به تنهایی شاخص مهمی نیست بلکه یک منتقد باید سر رشته کافی در بسیاری از زمینه‌ها داشته باشد تا بتواند یک فیلم را از جهات گوناگون مورد نقد و بررسی قرار دهد.

خیلی‌ها فقط خودشان را در سینما جلو می‌اندازند تا یک حرف سیاسی بزنند در صورتی که این افراد اصلاً سیاسی نیستند یا اگر کسی شعر سیاسی می‌گوید الزاماً به معنی این نیست که آن فرد یک شاعر سیاسی است. متأسفانه سینمای ایران غیر حرفه‌ای شده و بیشتر سیاست‌تبلیغی پیدا کرده است در صورتی که سینمای امروز ما نیاز به مشاوره‌های میان رشته‌ای دارد تا سینما را از وضعیتی که دچار آن شده است نجات دهد. سینمای امروز ما معضل مخاطب دارد که باید به‌طور جدی به آن پرداخته شود در نتیجه اول باید مشکلات ابتدایی برطرف شود و بعد درباره اعتراض در سینما صحبت شود.

تفاوت میان جامعه‌شناسی سینما و نقد فیلم در نگاه آنها نهفته است، یعنی جامعه‌شناسان سینما نگاه هنری و عاطفی به سینما دارند، بلکه نگاه آنها علمی است. همچنین باید میان جامعه شناسی سینما و فیلم تفکیک به وجود آوریم. □

نمایش انیمیشن‌های برادران عابدی

برنامه نمایش انجمن سینمایی فیلمسازان انیمیشن ایران (آسیفا) با عنوان «انیمیشن‌های کوتاه برادران عابدی» برگزار می‌شود و آن‌طور که ایسنا خبر داده، این برنامه شامل نمایش و تحلیل آثار کیانوش و فرزندش عابدی است که تحلیل آن‌ها را بهرام جلالی‌پور بر عهده خواهد داشت.

رتب مرتضایی فرد	کشاورززند، به زمین‌های سنگلاخ عادت دارند. پایشان روی زمین و چشم‌شان به آسمان
ادبیات و هنر	است. به باران و آفتاب، هر چند دست‌هایشان پینه بسته اما دل‌هاشان نرم است و امیدوار. گوشه‌ای در جنوب ایران زندگی می‌کنند، در یکی از همین تعقیب و گریزهای چشم‌هایشان بین زمین و آسمان، باران نامردی کرده، آنقدر باریده که شده سیل و محصول پنبه شان را یکجا با خود برده. حالا آنها مانده‌اند و زمین‌های خالی و از آن بدتر وعده‌های توخالی.

دولت گفته به دادشان می‌رسد نمی‌گذارند دستشان خالی بماند، اما هر چه منتظر شده‌اند این وعده‌ها محقق نشده، راهی ندارند جز این‌که راهی نهاد ریاست جمهوری شده و به مهم‌ترین مقام اجرایی کشور شکایت ببرند. آنها ۱۲ نفرند. ۱۲ پیمرده که سوار تراکتورشان می‌شوند و راه می‌افتند به سمت تهران. می‌روند دادخواهی اما...

بیش از این اگر ماجرای «خروج» ساخته ابراهیم حاتم‌کیا را روایت کنیم، داستان‌لو می‌رود اما حتماً تا همین جای کار هم حسابی جذبش شده‌اید و می‌خواهید بدانید حکایت این اعتراض سینمایی به کجا می‌رسد و سرزشت آن امر چه می‌شود.

هر چند نمی‌توانیم همه ماجرا را برایتان بگوییم و لذت تماشای فیلم را تا حد زیادی از شما بگیریم، اما رفته ایم سراغ برخی بازیگران این فیلم و روایتشان از بازی در بیستمین تجربه سینمایی حاتم‌کیا را پرسیده ایم.

بازیگرانی که خروج را تجربه‌ای متفاوت در کارنامه خود می‌دانند و خوشحالتند از این‌که فیلمی دوباره اسباب حضور آنها را در یک فیلم و آن‌هم در کنار هم فراهم کرده است. آن‌هم در شرایطی که فیلم‌های اجتماعی سینمای امروز کمتر سراغ فیلم‌های اعتراضی می‌روند و از آن‌هم کمتر بازیگران پیشکسوت را شخصیت‌های اصلی خود قرار می‌دهند.

هر چند انتقاداتی هم درباره خروج منتشر شده اما از همین حالا خیلی‌ها معتقدند خروج این شانس را دارد که سیم‌رغ‌های بسیاری را از آن خود کند. چون هم روایتی متفاوت دارد و هم تیمی حرفه‌ای برای آن کار کرده.

حال باید منتظر ماند و دید در پایان سی و هشتمین جشنواره فیلم فجر چه اتفاقی برای خروج رخ می‌دهد. آیا این اثر حاتم‌کیا موفق می‌شود سیم‌رغ‌های جشنواره را از آن خود کند یا رقبایش از او پیشی می‌گیرند.

یکی از کشاورزان معترض، آتش تقی‌پور است. بازیگران پیشکسوت سینما، تئاتر و تلویزیون که طی سال‌های گذشته هم حضور کم‌رنگی در عرصه تصویر داشته است. با او درباره خروج حرف‌زدیم و خواستیم نگاهش را نسبت به این اثر اعتراضی بیان کند. در ادامه می‌توانید حرف‌های او را درباره این فیلم و همکاری با حاتم‌کیا بخوانید.

آین روزها در سی و هشتمین جشنواره فیلم فجر «خروج» آقای حاتم‌کیا اکران شده است. شما هم یکی از بازیگران این فیلم هستید. کمی درباره تجربه حضور در این فیلم برائمان بگویید.

البته این اولین همکاری من و آقای حاتم‌کیا نیست و قبل تر هم در سریال «حلقه سبز» را به کارگردانی ایشان بازی کرده ام. می‌توانم بگویم به عنوان بازیگر و کارگردان، روابط خوبی با هم داریم و حرف همدیگر را خوب می‌فهمیم. هر دو ترک هستیم و خوب با هم کنار می‌آییم. البته فیلم خاصی بود و می‌توانم بگویم بیشتر حرف‌گوش کردم و هر چه ایشان گفت را انجام دادم.

فیلم را در اکران‌های مردمی جشنواره دیده اید؟

بله.
و دوستش داشتید؟
بله. اما نکاتی هم به نظر آمده که حتماً تماس می‌گیرم و با او مطرح می‌کنم.
یعنی انتقادی به فیلم داشتید؟
انتقاد سازنده دارم. نه این‌که بدی فیلم را بگویم، می‌خواهم خوبی و بدی‌هایش هر دورا کنار هم بگویم و با آقا ابراهیم مطرح کنم.

حالا آقای حاتم‌کیا انتقاد پیر هستند؟

پویانمایی برادران عابدی از مطرح‌ترین آثار کوتاه طی سال‌های اخیر بوده است. این جلسه در پنجشنبه هفدهم بهمن جاری ساعت ۱۴ الی ۱۷ در خانه هنرمندان ایران، سالن استاد جلیل شهناز برگزار می‌شود و ورود برای تمام علاقه‌مندان آزاد خواهد بود. جلسه نمایش «انیمیشن‌های کوتاه برادران عابدی» آخرین برنامه

آتش تقی‌پور از «خروج» می‌گوید آدم تا جگرش آتش نگیرد که اعتراض نمی‌کند

داده نشود یا باکم محلی روبه‌رو شوند. **سرنوشت بازیگران فیلم/ما سرنوشت شیرینی نیست.**

این فیلم نمونه بارزی است از اعتراضاتی که در طول سال‌این شده و حق معترضین در آن نادیده گرفته شده است. بالاخره آدم تا جگرش آتش نگیرد که

اعتراض نمی‌کند، مگر این‌که بگوییم خارجی‌ها ما را سوسه می‌کنند، هر چند این موارد هم پیش می‌آید اما وقتی مردم مشکل دارند، پول ندارند و بیمار هستند باید به آنها رسیدگی شود دیگر. وقتی یک کارگر حقوق نگرفته یعنی چه؟ مگر حضرت رسول نگفته مزد کارگر را پیش از آن‌که عرقش خشک شود بپردازید. مگر ما پیرو ایشان نیستیم؟ پس چرا باید به همین گفته‌های ساده هم عمل نکنیم؟ چرا نباید با کسی که حق مردم را نادیده می‌گیرد برخورد شود؟

گفتید شما و آقای حاتم‌کیا هر دو ترک هستید و حرف هم را خوب می‌فهمید. تا به حال پیش آمده

سرسخه هم ترکی حرف بزنید؟

بله. هم ترکی حرف می‌زنیم و هم نامه نگاری می‌کنیم. در خروج گاهی برای دستیار آقای حاتم‌کیا به ترکی می‌نوشتم می‌گفتم بگو خودش برایت ترجمه کند. شما که نمی‌دانید حاتم‌کیا چقدر ترک اصیلی است. من از او سن و سال دارتر مردم حرف می‌زنم، مسلماً اثری جسورانه است. نمی‌دانم. می‌خواهم از او بپرسم چرا تا به حال به زبان ترکی کار نساخته است.

اگر بسازند دوست دارید شما هم در آن بازی کنید؟

بله. من در آتاپای هم ترکی حرف زده ام.

کمیته نمایش آسیفا در سال جاری خواهد بود. نخستین پویانمایی‌های ایران، بزرگداشت عبدالله علیمراد، بزرگداشت علی‌اکبر صادقی و مروری بر آثار کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان از جمله جلسات انجمن آسیفا طی فعالیت دو ساله اخیر بوده است.

درباره «خروج» که اکرانش در جشنواره فجر

هنر

محمد فیلی خروج را سخت تر

جایی برای

محمد فیلی بازیگر شناخته شده ای است. از نسل بازیگران سال‌های دور است. او با سریال‌هایی چون روزی روزگاری خود را به مردم معرفی کرد و بعدتر هم با بازی درخشان در نقش‌هایی چون شمر سریال مختارنامه در ذهن مردم ماندگار شد. فیلی حالا هم در خروج حاتم‌کیا بازی کرده است. فیلمی که آن را سخت‌ترین و خاص‌ترین تجربه‌اش می‌داند و به‌خاطر بازی در آن از نهایت گرما تا نهایت سرما را تجربه کرده است. هر چند او راضی است از این‌که در اثری اجتماعی و اعتراضی بازی کند.

جاذبیت خروج برایتان در چه بود و چه شد که بازی در آن را پذیرفتید؟ و این‌که موضوع فیلم روایت یک اعتراض است

آینظورش پیشکسوت‌ها و شدید و در یک فیلم

بله. داستان فیلم هم جمع شویم. ش هستند و کشاورزها که معترض هستند. چ وعده‌ها محقق نمی‌بروند و مشکلات خیلی جالب بود که شدیم و بعد از سا **پس در فیلم نیست و نشان م**

پیرمردها دار.

بله. البته ما خیلی است. اما این هم از حاتم‌کیا نشان دا

پیرمردها هست. ف هم نسبت به اغلب

درد. خیلی خوشحال

